

ŠPANSKA PISMA MARKA ANTONA KAPPUSA

Maja Šabec

Filozofska fakulteta, Ljubljana
maja.sabec@ff.uni-lj.si

DOI:10.4312/Obdobja.37.105-117

Raziskovalci življenja in dela slovenskega jezuita Marka Antona Kappusa (1657–1717), ki se je leta 1687 v okviru vélikega pokristjanjevalskega projekta Družbe Jezusove odpravil v Novi svet in ostal tam do konca življenja, so doslej proučili dragocene dele njegove korespondence, ki jo hranijo arhivi v Sloveniji, Mehiki in Rimu. V prispevku pa predstavljamo 31 še neobjavljenih pisem, ki smo jih pridobili iz mehiških arhivov in iz katerih je mogoče sestaviti zanimive drobce zadnjih desetih let Kappusovega službovanja »na koncu sveta«, pa tudi širšega konteksta, v katerem je potekalo osvajanje Mehike.

Marko Anton Kappus, Družba Jezusova, korespondenca, osvajanje Mehike

Researchers into the life and work of the Slovene Jesuit Marko Anton Kappus (1657–1717) who ventured to the New World in 1687 as part of the project of Christianisation taken on by the Society of Jesus and who remained there until the end of his life, have so far studied the valuable parts of his correspondence preserved in the archives of Slovenia, Mexico and Rome. This contribution aims to highlight thirty-one yet unpublished letters, acquired from the Mexican archives, that make it possible to assemble interesting fragments on the last ten years of Kappus' service »at the end of the world« and provide a broader context in which the conquest of Mexico took place.

Marko Anton Kappus, Society of Jesus, correspondence, conquest of Mexico

Uvod

Marko Anton Kappus (12. april 1657, Kamna Gorica–30. november 1717, Arivechi) je edini misijonar s slovenskega ozemlja, ki je kot član jezuitskega reda sodeloval v vélikem pokristjanjevalskem projektu Družbe Jezusove. V Novo Španijo, današnje Mehiko, je prišel leta 1687 in 30 let služboval na skrajnem severozahodu, kjer so živela indijanska ljudstva, ki si jih zaradi njihove razpršenosti, nomadstva ter preprostih družbenih in verskih sistemov, v katerih so živela, španska krona še ni uspela podrediti. Glavna naloga misijonarjev je bila, da jih pokristjanijo in priučijo sedentarnega načina življenja ter tako pripravijo razmere za prihod kolonizatorjev. Poleg tega osnovnega poslanstva in v tesni povezavi z njim so mnogi visoko izobraženi jezuiti prispevali pionirske študije s področja geografije oz. kartografije, naravoslovja, jezikoslovja, etnologije in drugih ved.¹

1 Pomembne zemljevide novoodkritih področij na skrajnem severozahodu Mehike je narisal Eusebio Francisco Kino. Kappus je bil ob prihodu v misijone njegov sodelavec in prav on je leta 1701 na Dunaj

V nekaj manj kot 200 letih – med letoma 1572, ko je bila ustanovljena misijonska provinca v Ciudad de México, in 1767, ko je bil red izgnan iz celotnega španskega kraljestva – so zgradili in utrdili celovit verski, kulturni in družbenogospodarski sistem. K uspešnosti tega ambicioznega projekta je odločilno prispevala dovršena komunikacijska mreža, pri čemer mislimo zlasti na dopisovanje, s katerim so se člani reda izčrpno obveščali o vseh vidikih delovanja: misijonarji med seboj znotraj province in vertikalno do njenega sedeža, od tam pa so najpomembnejše informacije potovale do vrhovnih organov Družbe v Rimu – in obratno. Večina jezuitov, tako tudi Kappus, si je dopisovala še s prijatelji iz jezuitskega reda v Evropi in drugih deželah (Kappus tudi z dvema na Kitajskem)² ter z znanci in sorodniki v domačih krajih.

Slovenski misijonar je pisal v treh jezikih: članom jezuitskega reda v Evropi (Rim, Ljubljana, Dunaj) v latinščini, sorodnikom v nemščini (dve pismi bratu in eno teti), sobratom misijonarjem, nadrejenim Družbe Jezusove in posvetnim oblastem v Mehiki pa v kastiljščini.³

Španska pisma

Vodilni raziskovalec jezuitskih misijonarjev iz Srednje Evrope Bernd Hausberger je v delu *Jesuiten aus Mitteleuropa im kolonialen Mexiko* evidentiral 36 Kappusovih pisem v španščini (1995: 194–197). Večina (22) jih je v Zgodovinskem arhivu Mehike province Družbe Jezusove (Archivo Histórico de la Provincia Mexicana de la Compañía de Jesús, v nadaljevanju AHPMCJ), devet v Mehikem državnem arhivu (Archivo General de la Nación, v nadaljevanju AGN), eno v Zgodovinskem arhivu državne zakladnice (Archivo Histórico de la Hacienda, v nadaljevanju AHH), eno hrani Univerza v Texasu v Bensonovi latinskoameriški zbirki (Benson Latin American Collection), treh pa nam po navedenih Haubergerjevih referencah še ni uspelo najti.⁴

Najzgodnejši pismi sta bili v našem prostoru že predstavljeni. Prvo, datirano 25. novembra 1690, je naslovljeno na slovitega tirolskega misijonarja Eusebia Francisca Kina, s katerim je Kappus takoj po prihodu v misijone tesno sodeloval najprej pri prodiranju v še neodkrita področja Visoke Pimeríe in pokristjanjevanju tamkajšnjih prebivalcev, nekaj let pozneje pa še pri odpravah h Kalifornijskemu zalivu. To je tudi edino v celoti ohranjeno pismo iz njune korespondence. V njem Kappus pošilja Kinu popis prebivalcev in dobrin (živine in polj) v okraju Cucurpe ter navaja težave pri gospodarjenju zaradi pomanjkanja vode, velike umrljivosti domačinov in njihovega

posredoval Kinov zemljevid (danes Spodnje) Kalifornije kot polotoka in ne otoka, kot je veljalo dotlej. Približno 50 let pozneje je podrobnejši zemljevid Kalifornije izdelal misijonar hrvaškega rodu Fernando Consag (hr. Ferdinand Konščak), ki je znan tudi po dragocenih etnoloških zapisih. Zaslužen kartograf je bil tudi češki misijonar Adam Gilg, s katerim sta s Kappusom leta 1687 pripotovala v Mehiko na isti ladji. Gilg je tudi podrobno opisal življenje ljudstva Seri in sestavil preproste slovarje več indijanskih jezikov. Na naravoslovnem področju pa je denimo znan medicinski priročnik *Florilegio Medicinal* (1712) Juana de Esteynefferja.

2 AHPMCJ, Nr. 1715.

3 Za latinska pisma glej Stanonik 1987, 1990, 1997 in Maver 2016, za nemška Stanonik 1986, 1988, 1989.

4 To so: pismo očetu vizitatorju Juanu Marii Salvatierru, 27. decembra 1690 (AGN, Temp. Indif. 106), in dve pismi očetu vizitatorju Luisu Mancusi, eno 3. julija 1715 (Archivo Histórico del Municipio de Parral, 1715 G-128, fol. 10r) in eno 19. julija (WBS Austin, Nr. 1667, fol. 1r-2v [kopija]).

prekomernega izkoriščanja za delo v rudnikih srebra (Nabergoj 1998, 1999). Drugo in hkrati tudi najdaljše ohranjeno pismo (13 strani) je 28. julija 1695, takrat že v funkciji rektorja rektorata Nuestra Señora de los Dolores, poslal provincialu Diegu de Almonácirju. V njem nadrejenega podrobno seznaja s potekom krvavega upora ljudstva Pima, še pred tem pa pojasni, da so po njegovem vzrok zanj neustrezne, preohlapne pokristanjevalske metode prvega misijonarja, ki je prišel v stik z njimi, in to je bil prav Eusebio Francisco Kino (Maver 2016; Šabec 2017).

V prispevku predstavljamo drugih 31 španskih pisem, ki še niso bila objavljena⁵ in prevedena v slovenščino. Vsa so iz zadnjih desetih let Kappusovega življenja,⁶ o katerem je bilo do zdaj najmanj poznanega. Zadnje ohranjeno pismo na Slovensko je namreč iz leta 1699, v Evropo, konkretnije na Dunaj, kamor je Kappus posredoval Kinov zemljevid Kalifornije, iz leta 1701, zgoraj omenjeni španski pismi pa sta iz let 1690 in 1695. Nekaj relevantnih podatkov o slovenskem misijonarju je mogoče sestaviti še iz navedkov ali omemb njegovih pisem, ki jih je v svojo kroniko o Visoki Pimerii *Favores Celestiales (Nebeški blagri)* vključil Eusebio Francisco Kino; v glavnem gre za njuno dopisovanje v zvezi z uporom ljudstva Pima in kalifornijskimi odpravami in obsega obdobje od leta 1695 do 1705.

Prvi zapis z našega seznama je iz leta 1706,⁷ zadnji pa iz leta 1716, torej leto in pol pred smrtjo. V tem času je Kappus deloval najprej v kraju Mátape (od leta 1699 do 1704 je bil rektor tamkajšnjega kolegija), nato je vodil misijonsko območje San Francisco Borja s sedežem v Arivechiju (1707–1708), potem pa je bil do smrti 30. novembra 1717 oče vizitator, tj. nadzornik vseh misijonov v Sonori. Dve tretjini pisem je odposlal iz Arivechija, 11 pa iz približno 13 milj oddaljene Bacanore.

Vsa so naslovljena na generalnega prokuratorja na sedežu Province v Ciudad de México.⁸ Večina jih je skoraj izključno administrativne ali formalne narave – naročilnice, spremni dopisi, izračuni, reklamacije, finančna poročila, zahvale za pošiljke – in sama po sebi pričajo predvsem o izjemno utečenem in skrbno nadzorovanem ekonomskem delovanju misijonov, kar je bil temeljni pogoj za vzdrževanje misijonske mreže in financiranje njenega širjenja na še neosvojena območja. Iz teh na prvi pogled suhoparnih zapisov pa lahko posredno veliko izvemo tudi o življenju v misijonskih vaseh in o izzivih, s katerimi so se spopadali misijonarji. Duhovna oskrba – krščevanje, poučevanje verouka, maševanje – je namreč zavzemala le manjši del njihovega vsakdanjika. Kot upravitelji misijona so predvsem organizirali delo na poljih in živinorejo, skrbeli za gradnjo osnovne infrastrukture, obiskovali oddaljene vasi svojega območja, in kolikor jim je dopuščal čas, vse skrbno zapisovali. Tako so npr. v naročilnicah, s katerimi je Kappus tako kot vsi misijonarji zaprošal za potrebščine iz Ciudad de México, na dolгих seznamih poleg opreme za opravljanje verskih obredov (mašne

5 Kratke odlomke ali omembe nekaterih je Hausberger sicer vključil v obsežne študije (1995, 1997, 2000), v katerih opisuje širši kontekst jezuitskega projekta, delovanje misijonov in življenje misijonarjev. Glej tudi Nabergoj 2009, 2011.

6 Eno, nedatirano (AHPMCJ, Nr. 1213), je morda nastalo med letoma 1696 in 1704.

7 Kraj ni naveden, domnevno Mátape ali Arivechi.

8 V desetih letih so se zvrstili trije: Juan de Iturberroaga, Cristóbal de Laris in Juan de San Martín.

bukve, cerkveno okrasje, sveče, mašniška oblačila)⁹ tudi gradbeni material in orodje (deske, žebli, dleta, pile, oblič),¹⁰ poljedelsko orodje, jezdna oprema (sedlo, ostroge, uzda),¹¹ blago in oblačila, kuhinjsko posodje (ponve, jedilni pribor)¹² in seveda pribor za pisanje (papir, peresa, črnilo).¹³ Redno je kupoval tudi živila, ki jih niso sami pridelali na poljih in vrtovih (olje, sladkor, čokolada, začimbe).¹⁴ Zanimivo je naročilo treh piščali,¹⁵ ki potrjuje, da so jezuiti pri evangelizaciji veliko pozornost namenjali glasbi.

Transport pošte in blaga so močno oteževale neugodne vremenske razmere, še bolj pa velike razdalje. Sonora je namreč od prestolnice oddaljena 3000 kilometrov, poti so bile slabe, edino transportno sredstvo pa so bile mule. To je pomenilo, da je pošta v eno smer potovala več mesecev, odgovor ali naročeno blago pa sta prispela v misijon šele po letu in več. Dogajalo se je, da je pošta iz različnih vzrokov prekomerno zamujala ali sploh ni prišla do naslovnika, zato so nekatere naročilnice ali deli naročilnic pa tudi drugi dopisi pogosto napisani v dvojniku in odposlani po več mulovodcih in različnih poteh. Blago se je med dolgim transportom vse prevečkrat tudi poškodovalo ali povsem uničilo. Kappus generalne prokuratorje vztrajno opozarja na to in predlaga izboljšave: bolje zaščiten tovor, daljši čas za transport in najem dodatnih mulovodcev.¹⁶

V pismih sta včasih bežno omenjena kakšna konkretna dejavnost ali poseben dogodek, vendar le v povezavi z materialnim vidikom. Tako se denimo o gradnji nove cerkve v Arivechiju leta 1707¹⁷ seznanimo, ko misijonar utemeljuje, zakaj je seznam naročenega blaga obsežnejši kot ponavadi in zakaj pošilja manjši prispevek za Provinco.¹⁸ 25. maja 1715¹⁹ poroča, da je za veliko noč sveča v cerkvi zanetila požar, ki je uničil zavese in prte, a spet omenja dogodek le zato, ker naroča blago za izdelavo nove opreme.

Tu in tam se v korespondenci znajdejo vsebine, ki po sporočilnosti izstopajo iz povsem formalnih okvirov. Tako Kappus v kar treh zaporednih pismih v obdobju treh mesecev (25. marca, 18. maja in 28. junija 1707)²⁰ prokuratorju podrobno opisuje svoja prizadevanja in ovire pri iskanju ustrezne jezdne mule za provinciala Bernarda Rolandeguija:

Glede Vašega naročila, naj priskrbim dobro in predvsem zelo krotko mulo, sem že pokrenil stvari. Čeprav so mi privedli in pokazali tri, vse zelo krotke in na videz

9 AHPMCJ, Nr. 1158; AGN, Jes. I-14 exp. 293, fol. 1505r-1505v; AHPMCJ, Nr. 1725.

10 AGN, Jes. I-14 exp. 296, fol. 1531r-1532r, exp. 293, fol. 1500r-1500v, exp. 293, fol. 1501r-1502r; AHPMCJ, Nr. 1726.

11 AHPMCJ, Nr. 1158.

12 AHPMCJ, Nr. 1158.

13 AHPMCJ, Nr. 1158, 1157, 1725, 1726.

14 AHPMCJ, Nr. 1158, 1157; AGN, Jes. I-14 exp. 296, fol. 1531r-1532r.

15 AHPMCJ, Nr. 1725.

16 AHPMCJ, Nr. 1158, 1723, 1724, 1729, 1717, 1715, 1729.

17 AHPMCJ, Nr. 1162, 1156.

18 Misijonarji so morali del dobička od prodaje poljščin in živine, s katerimi so oskrbovali rudarske vasi, nameniti za vzdrževanje verskega reda.

19 AHPMCJ, Nr. 1718.

20 AHPMCJ, Nr. 1161, 1162, 1156.

umirjenega hoda, sem vsako zajahal in nekaj časa jezdil na njej, in če tega ne bi storil, bi se opekkel, prevaral in zelo osramotil pred Vašo reverenco. Kajti ena, ki je res nadvse krotka in umirjenega hoda, je zelo stara, kot so me opozorili tisti, ki so to vedeli, in ko sem jo pogledal, sem dobro prepoznal to veliko hibo, za katero lahko rečemo, da je največja, glede na to, da je ni mogoče odpraviti. Drugi dve sta bili ustrezne starosti, in ko sem ju jahal, umirjenega hoda, ampak po milji ali dveh sta ga povsem spremenili in odtlej slabo in narobe stopali. Zato sem ju vrnil lastnikoma, ker nikakor nista služili namenu. V provinci ne manjka dobro uhojenih mul, največkrat so pa okorne, velike, muhaste, štoraste, zaletave, ritaste, divje, da za človeka, ki jih jezdi, življenje ni varno. So tudi zelo dobre in umirjenega hoda in zelo krotke, a takih je zelo malo in lastniki jih ne prodajo za noben denar. (AHPMCJ, Nr. 1161)

Še bolj živopisen je pripetljaj s kipcema svetega Ignacija Lojolskega in svetega Frančiška Ksaverija, ki ju je 25. marca 1707 naročil za oltar cerkve, ki so jo gradili v Arivechiju, prošnjo pa nato ponovil še trikrat (30. marca, 18. maja in 28. junija).²¹ Ko ju je dve leti zatem končno dobil, je razočarano ugotovil, da tisti, ki naj bi predstavljal Ignacija, nikakor ne ustreza podobi ustanovitelja jezuitskega reda, in je prosil prokuratorja, naj mu pošlje novo glavo, da jo bo zamenjal:

Vašo reverenco vljudno naprošam, naj po Vašem mnenju najboljšemu obrtniku naroči, da izdela obličje našega očeta svetega Ignacija, kajti podoba svetnika, ki jo je prinesel Nicolás García, niti malo ne ustreza svetemu patriarhu svetniku Ignaciju. Prej se zdi obraz kakšnega duhovnika ali kanonika, ker ima brke in v ničemer ne spominja na podobe našega svetega očeta. Zato sem sklenil, da bom, ko pride ustrezeni obraz našega svetnika, odstranil obstoječega in mu postavil onega; zato mora imeti tudi vrat, da ga bo mogoče vdeti tako, da se ne bo poznalo. (Benson Latin American Coll., W. B. Stephens Coll., Nr. 42)

Informacij osebne narave, ki bi razkrivale misijonarjev značaj ali razpoloženje, je v teh dokumentih komaj za vzorec. Kako težko je v oddaljenih krajih premagoval trenutke osamljenosti, si je na primer mogoče predstavljati ob robnem pripisu 17. maja 1713, v katerem generalnega prokuratorja Cristóbala de Larisa prosi, naj mu pošlje nekaj čtiva: »Prosim Vašo reverenco za nekaj časopisov iz tega in preteklega leta, da si bom zamotil um v tej samoti.«²² Podobno prošnjo naslovi 24. januarja 1716 na Juana de San Martína. Iz pisma generalnemu prokuratorju Juanu de San Martínu leto prej pa veje presenetljivo domačen ton. Takole ošteje nadrejenega, ko prejme pošiljko z napačnimi inštrumenti:

Vseh sedem [piščali]²³ je tenorskih, nobene sopranske ni med njimi, nobene basovske, nobene šabebe!²⁴ Če nista vsaj ena visoka in ena nizka, druge ne služijo niti ne morejo služiti. Zelo dobro se vidi, da Vaša reverenca ni glasbenik, ko ste poslali takšna glasbila, ki ničemur ne služijo in za katera ne vem, kaj naj z njimi, kot pravim, ker ne tvorijo triade. (AHPMCJ, Nr. 1715)

21 AHPMCJ, Nr. 1161, 1160, 1162, 1156.

22 AGN, Jes. I-14 exp. 293, fol. 1505r-1505v.

23 Šp. *chirimía*: vrsta flavte z desetimi luknjami in trsenim jezičkom.

24 Šp. *chabeba*: vrsta piščali, v katero se piha v luknjo pri strani (predhodnica prečne flavte).

A verjetno gre bolj za prijateljsko zbadanje kot za nejevoljo, saj pismo hudomušno konča: »Vendar to ne bo razglasilo blagega tenorja najinega prijateljstva. *Iterum iterumque*²⁵ Vale.«

Od pomladi 1715 slovenski misijonar vse bolj odkrito toži o hudi finančni stiski. Vzrokov za nastalo situacijo je več in ne zadevajo samo njegovega misijona, temveč kažejo na splošno ekonomsko krizo v Provinci. Španska krona čedalje bolj neredno pošilja sredstva, dostava miloščin in blaga zamuja,²⁶ španski lastniki rudnikov in posestniki ne plačujejo storitev in blaga.

Lastnik rudnika v Potreru, kapitan Murieta, bi mi moral za cel april poslati 900 pesov za nekaj krav, telet, čredo, krotke konje in žrebeta, in vse zelo poceni, da bi le dobil omenjeni znesek. A preden mi ga je poslal, se je zakockal v Valdenebru in izgubil teh 900 pesov, ki jih je že imel pripravljene zame, in še drugih 300 ali 400 pesov, in tako sem ostal praznih rok, ker je zaradi omenjene izgube odstopil od pogodbe. (AHPMCJ, Nr. 1717)

Kappus se mora celo večkrat zadolžiti: »Organist don Pedro Berzio mi je posodil 125 maravedijev.«²⁷ »Da sem lahko plačal okoli dvesto pesov, kolikor sem ostal dolžan za nekaj nepogrešljivih potrebščin, ki sem jih kupil za delavce od Gaxiole, sem si jih bil s strašno zadrego celo prisiljen izposoditi od duhovnika v Río chicu.«²⁸

Povrhu vsega je zaradi neugodnih vremenskih razmer letina pšenice in koruze povsem uničena, in da bi zagotovil hrano za svoje varovance, je prisiljen dokupiti zaloge žita. Potoži, da se v vseh letih službovanja še ni znašel v tako mučnem položaju:

Naj se Vaša reverenca ne čudi, da sem ostal brez denarja: v 27 letih službovanja v misijonih namreč zame še ni bilo težjega leta, kot je to. Še tisto malo pšenice, kar je je v teh dveh vaseh, je propadlo, in vsa koruzna polja, tako cerkvena kot tista v lasti Indijancev ene in druge vasi so šla v nič, tako da sem kupil letos za preživetje nesrečnih Indijancev 280 faneg²⁹ pšenice in koruze. Ta teden pa sem kupil zaradi velike nuje tri fanege koruze za 27 pesov v srebru. (AHPMCJ, Nr. 1714)

Nekoliko mu je v uteho, da je v vasi dokončal zelo dober in zmogljiv mlin, a kaj, ko ta zaradi pomanjkanja žita ne more v celoti opravljati svoje naloge.

Zadnje pismo

Iz zadnjega ohranjenega pisma, ki ga je Marko Anton Kappus napisal 15. maja 1716, leto in pol pred smrtjo, je čutiti utrujenost in vdanost v usodo. Ker je ostal povsem brez sredstev in celo zadolžen na več koncih, ne more kakor prej naročiti potrebščin za misijon in predvsem ne kupiti čudovite ročno izvezene dalmatike. Edino, za kar ponovno prosi prokuratorja, je nov redovni plašč. Tisti, ki ga nosi že 25 let, je namreč tako zdelan, da si mora izposojati drugega.

²⁵ Znova in znova.

²⁶ Miloščina (šp. *limosna*) je donacija, ki jo je španska krona dodeljevala samostanom v Indijah. Hkrati so s sedeža province misijonarjem dostavljali naročeno blago, ki so ga potrebovali za delovanje misijona (orodje, cerkveno okrasje, knjige itn.).

²⁷ AHPMCJ, Nr. 1717.

²⁸ AHPMCJ, Nr. 1714.

²⁹ Šp. *fanega*: prostorninska mera, ali 22,5 ali 55,5 l.

Kappus je po skoraj 30 letih napornega življenja v težkih, negotovih, pogosto nevarnih razmerah tudi telesno oslabil. Piše po daljši hudi bolezni, ki ji je skoraj podlegel in od katere si še ni povsem opomogel. Zaupa v Boga, da bo ozdravel, a vendarle je mogoče slutiti, da se poslavlja s tega sveta.

Prevod pisma (Slika 1):

Moj ljubljeni oče generalni prokurator Juan de S. Martín

Pax Christi³⁰

Bil sem že prepričan, da Vaša reverenca ne bo več videla ne slišala mojega imena, razen v sporočilu o moji smrti,³¹ tako me je prizadel hud prehlad z nepretrgano visoko vročino, ki me ni zapustila ne podnevi ne ponoči. In ker so mi moči že povsem pošle, saj veliko dni nisem nič jedel in ponoči ne spal, sem že videl konec. Pa je, Bogu hvala, nevihta prešla, vročina me je zapustila in počasi se vračam k močem in zaupam v Boga, da mi okrepi oslabiljeno zdravje. In vsekakor ostajam z enako voljo in ljubeznijo kot vedno povsem vdan ukazom Vaše reverence.

Odkar sem v misijonih, se mi še ni zgodilo to, kar se mi dogaja letos, da sem ostal brez ene same unče srebra, in da od 70 maravedijev (?), ki mi jih dolgujejo v Potreru,³² nisem mogel iztržiti niti reala. Da sem lahko plačal okoli 200 pesov, kolikor sem ostal dolžan za nekaj nepogrešljivih potrebščin, ki sem jih kupil za delavce od Gaxiole, sem si jih bil s strašno zadrego celo prisiljen izposoditi od duhovnika v Río chicu. Zato tudi nisem sestavil in ne pošiljam naročilnice niti ne prosim za nobeno stvar, ker nimam denarja, da bi ga poslal, poleg tega dolgujem še uradu Province. O tem sem Vaši reverenci že pisal januarja³³ s pošto prek Guadalajare, ko sem Vaši reverenci poslal tudi Vaše poračune in primanjkljaje za lansko leto ter popravek napake in pomote v višini 192 pesov [*] meni v škodo, po katerem dolgujem samo 167 pesov 5 [*], kakor bo Vaša reverenca videla razločno in jasno v omenjenih pismih, in zagotavljam Vaši reverenci na temelju najinega prijateljstva, ki sva si ga vselej izkazovala, da sem ukrenil vse, kar sem lahko, da bi dobil vsaj kakšnih 20 ali 30 maravedijev (?), da bi jih poslal Vaši reverenci kot polog za omenjeni dolg, a mi ni uspelo dobiti nič. Če bodo s prihodom novega podkralja, za katerega so pravili, da ga pričakujejo aprila ali maja, ugodnejši časi za odpošiljanje miloščin iz kraljeve blagajne, naj si Vaša reverenca izplača omenjenih 167 pesov [*], če pa bo še naprej vel nasprotni veter, bom to vsoto poslal drugo leto; zelo se zavedam stiske, ki jo Vaša reverenca trpi zaradi zamud v Provinci zaradi zadrževanja izplačila miloščin, in vse to pesti tudi nas.

Vašo reverenco naprošam le, če bi mi hoteli poslati plašč, kakor sem Vašo reverenco zaprosil lani, hvaležen Vam bom in bom plačal. Ta, ki ga imam, je povsem uničen in mi po 25 letih rabe ne služi več. In za obisk, ki ga moram opraviti, sem si primoran plašč izposoditi. Če mi Vaša reverenca ustreže in pošlje plašč, za katerega prosim, naj bo iz črnega albornoza³⁴ ali barragana,³⁵ ne rjavkastega, in če se ne dobi ne albornoza ne

30 Mir v Kristusu.

31 Šp. *carta de sufrimientos*: morda poslovilno pismo.

32 V tamkajšnjem rudniku srebra.

33 Gl. pismo s 24. januarja 1716, AHPMCJ, Nr. 1715.

34 Zelo gosto tkano volneno blago.

35 Debela volnena nepremočljiva tkanina.

barragan, naj bo iz črnega kastiljskega blaga, primerne velikosti, Vaša reverenca že ve, kakšen je pravi zame.

[Zapis na levem robu: Plašč. 2 mašni bukvi. 4 pratike]

Hvaležen bom tudi za dvojce mašnih bukvic in štiri repertorije ali pratike različnih avtorjev. In če nam Bog nameni življenje in se bomo naslednje leto vrnil na stari tok, bom poskušal Vaši reverenci poslati ves denar, ki ga bom lahko, kakor bi napravil zdaj, če bi mi ga uspelo dobiti.

Vašo reverenco seznanjam, da mi je oče Feliciano Pimentel lani poslal prekrasno dalmatiko, izvezeno s svilo in zlatom, čudovit in zelo pretanjen izdelek redovnic. Ker nimam denarja – to sem neznansko obžaloval –, je sam nisem mogel kupiti in sem jo dal očetu Juanu Venturi Ferrerju, ki po meni pošilja 800 pesov za omenjeno vezeno omenjenemu očetu Pimentelu, ali če bolje rečem, pošiljam jih jaz, vendar niso moji, temveč od omenjenega očeta Juana Venture, v čigar lasti je ostala vezena. In v resnici je bila vredna 1000 pesov, bila je namreč iz belega satena z ročno izvezanimi svilnimi in zlatimi rožami, podložena s taftom in obrobljena z obšitkom in cofki iz tenkega zlata. Na podlagi tega morete sklepati, kako hudo mi je bilo, da si nisem mogel privoščiti tako žlahtnega kosa (?), še toliko bolj za cerkev in službo božjo.

Marcos Gaxiola se je obrnil name s prošnjo, naj Vaši reverenci predlagam, da bi v bodoče prepustili nalogo in skrb za miloščine njegovemu bratu Josephu, pri čemer bi Marcos Gaxiola še vedno odgovarjal v vsem in za vse. Namerava namreč voditi lasten posel z oblekami, kakor je to počel že do zdaj, ob tem ko je pooblaščen miloščine. Meni se zdi ta odločitev zelo smiselna, saj bo zanj in za nas boljše, ker če bo njegov brat skrbel samo za miloščine, ne bo toliko nepazljivosti in poškodb, če pa bodo, jih bo mogoče zaračunati enemu ali drugemu: če bi pa nasprotovala, se jima bo reklo, da se bo poiskal kdo drug, ki bo dostavljal miloščine, in ne bosta za to, da bi ju odslovili; kakor koli, zdi se mi veliko bolje, da Marcos de Gaxiola gleda in skrbi za svoj posel, njegov brat pa za naše miloščine. In poskušajmo tako vsaj eno leto, saj to ni poročna pogodba, ki je nerazrešljiva, pa bomo videli, kaj je najbolje.

Prav tako se mi zdi prav, da se od Gaxiole ne zahteva, da izroči varščino, saj je tudi do zdaj ni dajal noben mulovodec, ki prinaša miloščine; zadostuje, da se zadolžijo njegove oseba, lastnina in tovarna živina, kot je to v navadi. In Gaxiola ima danes že precejšnje premoženje. Tako torej naprošam Vašo reverenco, da miloščine za provinco Sonoro prevzema in prinaša njegov brat Joseph.

Vaša reverenca ve, da sem v svoji ljubezni vdan Vašim ukazom.

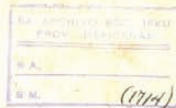
Naj naš Gospod pazi na Vaše zdravje in življenje. Bacanora, 14. maja [1]716,

služabnik in brat Vaše reverence,

Marcos Antonio Kappus

Mi Am. P. Pro. J. Juan de S. Martin

Q.

Ya go entendia qz V. G. no visa ni oya mi nombre hno en una carta de sufr. tal me havia puesto un fuerte Catarro acompañado de una Continua Calentura qz ni de dia ni de noche se me quitava y postrada ya totalmt. las fuerzas por pasarme m.º dias sin comer y noche sin dormir me vide en lo ultimo. ya graias a Dios se passo la tormenta, y me dexó la Calentura y voy recobrando fuerzas poco a poco y espero en Dios de restaurar la Salud postrada y de qualquiera manera muy rendido como siempre a los ord.ºs de V. G. con la voluntad y amor de siempre.

Desde qz estoy en Mithoney no me Succedió lo qz me passa este año hallarme sin onza de plata y no haue podido cobrar de 70 m.º qz me deben en el Cotsero, ni un fl. y aun p.º pagar unos duientos pesos de un resto qz debia por unos trastes qz compre a Gaxiola inexcusable p.º la gente del Servicio, me vide obligado de pedirlos prestados al cura de Sio chuo con harto rostar mío. por esta causa no hago ni embio memoria ni pido cosa ninguna, porqz no tengo plata qz embiar, demas qz debo un piso al of.º de Prov.ª sobre qz ya escribi a V. G. por engo con el Correo de Guadal.ª embiándole

á V^{ra} sus propios ajuste y alcance del año
 pasado, y el yerro y equivocación contra mí
 de 192 p 5 t. 2. quedando á deber solo 167 p 5 t.
 Como lo veria V^{ra}. Con distinción y claridad en dha
 Cortes: y á seguro á V^{ra}. en virtud de la amistad
 qz siempre hemos profesado qz hice todas las
 diligencias p. poder cobrar, higuiera unos 20 u
 30 m. p. despachar solo á V^{ra}. en abono del
 dho pino, y no he podido cobrar nada; hi con
 la venida del nuevo d. Mirrey, qz deian le espasaban
 por Abril ó Mayo, corre mas favorable tiempo
 p. la saca de las lymonay de la Casa R^{al} V^{ra}.
 haga se pago de dhos. 167 p 5 t. y hi protigue
 el viento contrario, embiare el año qz viene
 dha cantidad qz bien sea la congoja qz V^{ra}.
 padece por lo atazado deste off. por la reten-
 ción de la paga de las lymonay y todo lo pa-
 decemos tambien nos otros.
 Solo hi suplico á V^{ra}. qz hi gusta de embiar
 este año un capote como se lo pedi á V^{ra}.
 el año pasado se lo estimore y pague: el
 qz tengo esta hecho pedazos y ya no me
 sirve de quex de 25 años de servicio: y p.
 la villa qz tengo de hacer me ues obligado
 de pedir un capote prestado. hi V^{ra}. me
 hace favor de embiarme el capote qz pido
 sea de albornos ó de Borracan negro y no
 pordufo y fino se hallare ni Albornos ni
 Borracan, venga de pano negro de castilla

Capote.
2. quadernillos
A pronosticos.

de buen tamaño qz ya sabe V.ª. qual se
necesita p. mi.
Estimare tambien dos quadernillos
y quatro reportorios o pronosticos de diferente
autor. y hi Dios nos da la vida p. el
año qz viene voluemos al antiguo Conte.
procurando de embiar toda la plata qz pudiese
a V.ª. Como lo heuiera hecho aora, hila hu-
viera podido conseguir.
gacuerdo a V.ª. qz el P. Feliziano Pimentel
me havia embiado el año pasado un muy
rico ornamt. con Dalmaticas, labrado con
seda y oro, obra Curiosa de las Monicas, y muy
primorosa. y por falta de plata qz harto lo
he tentado, no he podido comprarlo yo, y lo di
al P. Ju.ª. venta. Jerez q. por mi mano embia
800 p. por dho ornamt. a dho P. Pimentel,
o por decir mejor, yo los embio, pero no tan muy
fino de dho P. Ju.ª. venta. en cuyo poder quedo
el ornamt. y en rigor bien valia 1000 p. por
se raso blanco y los labores de flores de seda y
oro de mano: y todo aforrado en tafetan y
guarnecido de galon y fleco de oro fino. y
de aqui puede inferir V.ª. la Cortesia con
qz me vi, de no poder quedarme con una
alasa tan estimable y ma, p. la Igl.ª y Cauto
Divino.

Marco de Saxiola me trato un punto rogan-
dome selo propusiera a V.ª. con replica lo
fuieste a bien V.ª. yes, qz p. en adelante

quibiera dexar el Cargo y luydado de los lymofnos
 a su Hm.^o Joseph quedando siempre dho Marq. de
 Gaxiola a la obligacion en todo y por todo: porqz
 lleva intento de traer un empleo de ropa por su
 Cuenta, como aun hasta ahora trayendo a su Cargo
 los lymofnos lo haria: yo tengo esta tu determi-
 nacion por muy acertada porqz a el, y a nos
 otros nos ha de estar mejor, porqz cuidando tu
 Hm.^o solamte de los lymofnos, no haursi tantos
 desengños y hauesias, fallas y equivocaciones,
 y hi las huiese, mejor se corroboran o del uno, o
 del otro, y hi huiese repitencia, se le dira qz
 le buscare otro qz trayga los lymofnos, y no
 les ha de estar bien de largarlos; de qualgra
 Manera me parece mucho mejor qz mire y
 asista Marq. de Gaxiola a su negocio, y tu
 Hm.^o a el de nuestros lymofnos: y hi quiza
 hagamos la prueua por un año, porqz este
 no es trato matrimonial qz es insoluble,
 y usemos como nos va, y despues determina-
 remos lo qz mas conviene.
 Juzgo tambien por acertado de no obligarle a
 dho Gaxiola de dar fianzas, por no haueslo
 dado hasta ahora ninguno de los Arr.^{os} qz haya
 los lymofnos, y basta obligar a su p.^{ta} tona
 sus Bienes y su Recua como se estyla: y oy
 dia Gaxiola tiene bien adelontado su cau-
 dalito. y asi hylus a v.^{ta} tenga a bien
 el qz reciba y trayga los lymofnos tu Hm.^o
 Joseph E. esta Prov.^a de Sonora.

De la de V.^{ta} qz soy lymofno y me tiene V.^{ta} vendido a su m.^o
 Cuya de V.^{ta} qz soy lymofno y me tiene V.^{ta} vendido a su m.^o
 Menarcano y Hm.^o de V.^{ta}
 Marq. dho. Gaxiola.

Slika 1: Kopija izvirnika zadnjega ohranjenega pisma (AHPMCJ, Nr. 1714)

Viri in literatura

- HAUSBERGER, Bernd, 1995: *Jesuiten aus Mitteleuropa im kolonialen Mexiko. Eine Bio-Bibliographie. Studien zur Geschichte und Kultur der Iberischen und Iberoamerikanischen Länder*. Wien: Verlag für Geschichte und Politik; München: Oldenbourg.
- HAUSBERGER, Bernd, 1997: La vida cotidiana de los misioneros jesuitas en el noroeste novohispano. *Estudios de Historia Novohispana* 17. 43–106.
- HAUSBERGER, Bernd, 2002: Vida cotidiana en las misiones jesuitas en el noroeste de México. *Iberoamericana* 5/2. 121–135.
- HAUSBERGER, Bernd, 2015: *Miradas a la misión Jesuita en la Nueva España*. México: El Colegio de México.
- KINO, Eusebio Francisco, 1958: *Flores (sic) celestiales de Jesús y María Santísima y del Gloriosísimo apóstol de las Yndias Francisco Xavier*. Mario Hernández y Sánchez-Barba (ur.). *Viajes por Norteamérica*. Madrid: Aguilar. 87–255.
- MAVER, Igor, 2016: Indipetae in nekatera neobjavljena pisma slovenskega misijonarja in raziskovalca Marka Antona Kappusa iz španske kolonialne Severne Amerike (*Nueva España*). Igor Maver (ur.): *Stanonikov zbornik: študije in eseji s področja literarnih in sorodnih ved* 1. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 57–103.
- NABERGOJ, Tomaž, 1998: A letter of Marcus Antonius Kappus to Eusebius Franciscus Kino (Sonora in 1690). *Acta neophilologica* 31. 65–80.
- NABERGOJ, Tomaž, 2009: Marko Anton Kappus (1657–1717): misijonar, ki je odkrival Mehiko. *Vigenjc: Glasilo kovaškega muzeja v Kropi* 9. Kropa. 23–32.
- NABERGOJ, Tomaž, 2011: Marcos Antonio Kappus (1657–1717), jesuita esloveno, misionero en el noroeste de México. Ferenc Fischer, Domingo Lilón (ur.): *Ponencias presentadas en el III Coloquio Internacional »La imagen de Hungría en Iberoamérica en el siglo XX«*. *Iberoamericana Quiqueecclesiensis* 9. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, Centro Iberoamericano. 313–318.
- STANONIK, Janez, 1986: Letters of Marcus Antonius Kappus from colonial America I. *Acta neophilologica* 19. 33–57.
- STANONIK, Janez, 1987: Letters of Marcus Antonius Kappus from colonial America II. *Acta neophilologica* 20. 25–38.
- STANONIK, Janez, 1988: Letters of Marcus Antonius Kappus from colonial America III. *Acta neophilologica* 21. 3–9.
- STANONIK, Janez, 1989: Letters of Marcus Antonius Kappus from colonial America IV. *Acta neophilologica* 22. 39–50.
- STANONIK, Janez, 1990: Letters of Marcus Antonius Kappus from colonial America V. *Acta neophilologica* 23. 27–37.
- STANONIK, Janez, 1995: Marcus Antonius Kappus: the first Slovenia-born poet in America. *Acta neophilologica* 28. 59–68.
- STANONIK, Janez, 1997: Letters of Marcus Antonius Kappus from colonial America VI. *Acta neophilologica* 30. 43–57.
- STANONIK, Janez, 2007: Marcus Antonius Kappus: a reevaluation. *Acta neophilologica* 40/1–2. 61–74.
- ŠABEC, Maja, 2017: Slovenski misijonar Marko Anton Kappus in pokristjanjevanje Nove Španije. *Ars & Humanitas* 11/2. 311–330.
- TORALES PACHECO, María Cristina, 2011: Diversidad, unidad y identidades en la Provincia Mexicana de la Compañía de Jesús. Alexandre Coello de la Rosa, Teodoro Hampe Martínez (ur.): *Escritura, imaginación política y la Compañía de Jesús en América Latina [siglos XVI-XVIII]*. Barcelona: Edicions Bellaterra. 167–183.